

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK EĞİTİMİNDE ÇAĞDAŞLAŞMA

Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİLGİN
Ç.Ü. Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZET

Bu çalışmada farklı ülkelerde Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitimi araştırılmıştır. Psikolojik danışma ve rehberlik eğitiminin Amerika ve Türkiye'deki uygulamalarına ilişkin eleştiri ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu eleştiriler dikkate alınarak Psikolojik danışma ve rehberlik eğitiminin Türkiye'de çağdaş düzeye ulaşabilmesi için öneriler sunulmuştur.

ABSTRACT

In this article the researcher has investigated the educational programs of counseling and guidance in various countries. The practice of education of counseling and guidance in U.S.A and Turkey has been compared and criticized. The state of contemporary counseling and guidance education is also evaluated.

GİRİŞ

Rehberlik, 20. yüzyılın başlarında ABD' de ortaya çıkmış ve en çok da bu ülkede gelişme göstermiştir. Avrupa ülkelerinde bu alanda ileri düzeyde bir gelişme görülmemektedir. Rehberliğe ilişkin çalışmaların bu ülkelerde daha çok, mesleki rehberlik biçiminde sürdürüldüğü gözlenmektedir. Ülkemizde ise, özellikle ikinci Dünya savaşından sonra ABD'den etkilenecek rehberlikten söz edilmeye başlanmıştır (Bakırcıoğlu, 1985).

İlk rehberlik hizmetlerinin ortaya çıkmasında, öğrencilere iş dünyasını tanıtmaya ve onların iş bulmalarına yardımcı olmayı amaçlayan bir çalışma olarak başlatılması rol oynamıştır. Bu çalışma 1898-1907 yılları arasında Jesse Davis'in meslek danışmanlığı girişimiyle devam ettirilmiştir (Bakırcıoğlu,1985).

1908'de Frank Parsons Boston'da bir meslek bürosu kurarak gençleri ilgi ve yeteneklerine uygun işlere yerleştirmeyi amaçlamıştır (Kepçeoğlu,1985).

1910' da ilk mesleki rehberlik kongresi Boston'da toplanmış ve ulusal düzeyde bir örgüt olan Ulusal Mesleki Rehberlik Derneği (National Vocational Guidance Association) kurulmuştur (Kepçeoğlu,1985).

Amerika'da başlangıçta mesleki rehberlik çalışmaları olarak sürdürülen rehberlik uygulamaları kısa sürede eğitsel, kişisel, sosyal rehberlik konularını da bünyesinde toplamış ve bugünkü geniş kapsamlı durumuna erişmiştir.

1950'li yıllarla birlikte rehberlik, alanını genişletmiş, psikolojik danışma hizmetlerine daha fazla ağırlık vermek kaydıyla günümüze kadar gelmiştir.

Meslekle ilgili derneklerin gelişimine bakıldığında 1952'de Amerika'da Amerika Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik derneğinin (Amerikan

Personel and Guidance Association (APGA) Amerikan ÖğrenciKişilik Hizmetleri derneği (American College Personel Association (ACPA) ile Ulusal Mesleki Rehberlik Derneğinin (National Vocational Guidance Association (NUGA) birleşmesi neticesinde kurulduğu görülmektedir. APGA daha sonra Amerikan Danışma ve Gelişimi Derneği (American Association of Counseling and Development) olarak değiştirilmiştir. 1989 yılına gelindiğinde **APGA'nın**, Amerika Danışma Derneği (Amerikan Counseling Association **ACA**) ismini aldığı görülmektedir ve halen bu ad altında faaliyetlerini devam ettirmektedir (Hanna and Bermak, 1997) (Nelson,1982).

Rehberlik 1959 yılında Fransa'da yöneltme amacıyla okullarda yer buldu. Öğrencilerin kendilerine uygun eğitim kurumlarına ve mesleki eğitime yönlendirilmesi amaçlanmıştır (Bakırcıoğlu,1985; Özoğlu,1986). Avrupa'nın diğer ülkelerinde rehberlik hizmetleri mesleğe yöneltme amacıyla 1960'lı yıllarda başlatılmıştır. İngiltere ve Almanya 1959'da Avusturya, Belçika ve İsveç 1962' de, İtalya İrlanda ve Hollanda 1963'de rehberlik uygulamalarına başlamışlardır (Kepçeoğlu,1985; Bakırcıoğlu, 1985). Avrupa'da rehberlik hizmetleri uzman olmayan kişiler tarafından yürütülmüştür.

Psikolojik danışma ve rehberliğin ülkemizdeki gelişimine bakıldığında Amerika etkili ve Avrupa'ya göre daha ileri bir düzey göze çarpmaktadır. 1950'li yıllarda John Ruffi ve arkadaşlarının Türk eğitimcilerine yeni eğitim anlayışı ve rehberlik konularında konferanslar vermesiyle başlayan gelişme 1952-53 ders yılında Gazi Eğitim Enstitüsünde Özel Eğitim Bölümü açılarak belirginleştirilmiştir. Takip eden yıllarda 1954-55 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü pedagoji ve özel eğitim bölümlerinde "Rehberlik" derslerinin okutulduğu görülmektedir. 1955 yılında özel eğitime muhtaç çocukların saptanması tedavi edilmesi ve uygun kurumlara yerleştirilmesi amacıyla "Psikolojik Servis Merkezi" adında bir rehberlik merkezi açılmıştır. 1970'li yıllarda, 8.ci Milli Eğitim Şurasında rehberlik, ortaöğretimin çeşitli programlarına "üniversiteye" "mesleğe" yöneltme etkinlikleri olarak tanımlanmıştır. Daha sonraki yıllarda yapılan şuralar rehberlik hizmetlerinin uygulanması, yaygınlaştırılması, mesleki rehberlik yapılması, seçmeli dersler aracılığı ile öğrencilerin ilgi alanlarına, meslek ilgileri yolu ile de mesleğe yöneltme faaliyetlerine ilişkin yöntemlere ve personel yetiştirme çabalarına yönelmiştir (Özgüven,1999; Kepçeoğlu,1985; Bakırcıoğlu,1985).

1967 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesinde rehberlik ve psikolojik danışma alanında ilk lisansüstü eğitim programı açılmıştır. Bundan kısa bir süre sonra Boğaziçi Üniversitesi de PDR alanında lisansüstü program başlatmıştır (Kuzgun,1991).

Yükseköğretim Kanununun yürürlüğe girdiği 1982 yılından sonra H.Ü. Eğitim Bilimleri Bölümüne bağlı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı adında bir program açılmıştır. Bu anabilim dalı Eğitim Bilimleri Bölümünün diğer anabilim dallarıyla ilk iki sene ortak dersler açılarak bir lisans programı oluşturulmuştur (Özgüven,1999).

Yurtdışında Psikolojik Danışma ve Rehberlik Eğitimi

Yurtdışında Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitimi yüksek lisans düzeyinde verilmektedir. Üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitimini farklı fakültelerde ve adlar altında açtıkları ve programlarında farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ABD, Almanya, İngiltere, Avustralya, Kanada, İrlanda, İzlanda'da Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitiminin mesleki eğitim ve örgüt yapısı ile ilgili toplam 65 üniversite incelenmiştir. Bu bölümde 65 üniversitenin mesleki eğitim yapılarıyla ilgili bilgi verilecektir.

ABD'deki 55 üniversitede Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitimi (Counseling and Guidance) farklı fakültelerde verilmekle birlikte, çoğunlukla eğitim fakültelerinde yapıldığı dikkat çekmektedir. Bu 55 üniversitede Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitimi veren fakülteler orijinal isimleriyle şunlardır.

1)College of Education 2)School of Education 3)College of Arts and Humanities 4)College of Health and Human Services 5)College of Education and Human Services 6) College of Social and Behavioral Services 7) College of Education and Human Professional 8) College of Education and Psychology 9)College of Health Professions 10)Social Sciences 11)School of Arts and Sciences 12)Human Development and Psychology 13)Psychology 14)Natural Sciences

Bu fakültelere incelendiğinde, ağırlıklı olarak Eğitim Fakültelerinde Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitimi verildiği görülmektedir. Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik olarak geçen program ismi, bu fakültelerde farklı isimlerle bölüm olarak bulunmaktadır. Bu bölümler şunlardır.

1)Counseling Psychology Department 2)Counseling 3)Counselor Education Department 4)Psychology Department 5)Educational Psychology 6)School Psychology Department 7)School/Community/Counseling Psychology Department 8)Educational and Counseling Psychology Department 9)Counseling and Personel Services Department 10)Psychology and Counseling Department 11)Psychological and Counseling Department 12)Counseling, Educational Psychology and Special Education Department 13)Educational Psychology and Special Education Department 14)Human Services and Studies Department 15)Counseling and Psychological Services Department 16)Human Services and Counseling Department 17)Counselor Education and Educational Psychology Department

Bölümler incelendiğinde, Psikolojik Danışma ve Rehberlik programının ağırlıklı olarak danışma psikolojisi, danışma ve danışmanlık eğitimi adlarıyla açıldığı dikkat çekmektedir. Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitimi veren bölümler, yurtdışında yüksek lisans düzeyinden başladığı için, bu bölümlerin yüksek lisans yapılması da ülkemizdeki uygulamalardan farklılık göstermektedir. Danışma psikolojisi, danışma ve danışmanlık eğitimi bölümlerinin yüksek lisans (master ve doktora) programları farklı alanları

temsil edecek biçimde yapılandırılmaktadır. Bu bölümlere bağlı programlar farklı üniversitelerde değişik kombinasyonlarla açılmaktadır. ABD'deki üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik yüksek lisans eğitimleri geniş bir Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitiminden ziyade uzmanlaşmış alanlara yönelik bir eğitim vermektedir. Araştırma kapsamına alınan üniversitelerin tamamının programları incelendiğinde Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanıyla ilgi şu alt alanlarda eğitim verildiği görülmektedir. **1)School Psychology 2)Counseling Psychology 3)Educational Psychology 4)School Counseling 5)Community Counseling 6)Elementary School Counseling 7)Secondary School Counseling 8)Carreer Counseling 9)Marriage and Family Counseling 10)Higher Education Counseling 11)Mental Health Counseling 12)Substance Abuse Counseling 13)Rehabilitation Counseling 14)College Student Personnell 15)Counselor Education**

Bu uzmanlık alanlarından mezun olan öğrencilere genellikle Psikolojik danışman (**Counselor**), Okul danışmanı (**School Counselor**), danışma Psikoloğu (**Counseling Psychologist**) ve okul psikoloğu (**School Psychologist**) ünvanları verilmektedir.

Değişik üniversitelerin danışma psikolojisi, okul psikolojisi ve okul danışmanı programlarıyla ilgili tanımlar irdelendiğinde pek fazla bir farklılık göstermedikleri, çalışma yerlerinde benzerlik gösterdiği de görülmektedir.

Programlar incelendiğinde Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanına ait dört uzmanlık alanın yüksek lisans programlarının oldukça benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir. Programlardaki dersler temelde şu 8 temel alanda ağırlık kazanmaktadır.1)Gelişim psikolojisi 2)Öğrenme psikolojisi 3)Psikolojik danışma teori ve uygulamaları 4)Mesleki danışma 5)Araştırma yöntemleri 6)İstatistik 7)Psikolojik ölçme 8)Mesleki uygulamalar

Bu çalışmada yapılan araştırmaların sonucunu özetlemek gerekirse şunlar söylenebilir.

1. PDR eğitimi yurtdışında yüksek lisans düzeyinde verilmektedir.
2. PDR eğitimi ağırlıklı olarak eğitim fakültelerinde yapılanmıştır.
3. Eğitim fakültelerinde değişik adlarla da olsa PDR bir bölüm olarak bulunmaktadır.
4. PDR yüksek lisans eğitimi uzmanlaşma gerektirecek alanlara ayrılmıştır.
5. Türkiye'deki Psikolojik Danışma ve Rehberlik (Counseling and Guidance) program isimi yerine, Psikolojik danışma (Counseling), danışma psikolojisi (Counseling Psychology), Danışmanlık eğitimi(Counselor Education) adları programlarda geçmektedir.
6. PDR eğitimi yapanlara, özel alanlarıyla ilgili ünvanları dahil edilmeden, genelde psikolojik danışman (counselor) unvanı verilmektedir.
7. PDR eğitimi psikolojik danışma ve psikoloji ağırlıklı bir eğitimi içermektedir.
8. PDR eğitimi beceri kazandırmaya yönelik bir eğitimidir.

9. PDR eğitimini tamamlayan öğrencilerin diplomaları bağımsız kuruluşlar (ACA, APA vb) tarafından onaylanmaktadır.

10. Danışma psikolojisi eğitimi psikolojik danışma içinde doktora düzeyinde bir eğitimidir.

11. PDR alanında mezun olanların çalışma alanları okullar, üniversiteler, hastaneler, ceza ve tutukevleri, özel psikolojik danışma merkezleri, endüstri kuruluşları, araştırma kurumlarıdır.

Yurtdışında özellikle Avrupa'da PDR eğitimi ABD' de olduğu gibi algılanmamaktadır. Genellikle Avrupa da PDR eğitimi ya eğitim bölümlerinde ya da psikoloji bölümlerinde ağırlıklı olarak eğitim psikolojisi programları olarak yapılmıştır. İngiltere ve Avustralya 1990' lı yıllardan sonra psikolojik danışma (counseling) adıyla yüksek lisans düzeyinde programlar açmışlardır. Ancak Avrupa ülkelerinde özel bir psikolojik danışmanlıkla ilgili yasal ve mesleki düzenlemeler mevcut değildir. Farklı alanlardan insanlar eğitim psikolojisi ya da temel danışma becerileri eğitim olarak okullarda veya farklı kurumlarda psikolojik danışman olarak istihdam edilmektedirler.

ABD' de PDR ile İlgili Tartışmalar

1960 ve 70'li yıllarda danışmanlık eğitimi (counselor education) danışma psikolojisi (counseling psychology) ve psikolojik danışma (counseling) programları arasında yönetim, fakülte, iş olanakları ve mesleki kimlik konularında problem yaşanmış (Gore, Jr ve ark.1998) zamanla counseling ve counseling psychology arasında farklılık olmadığı, aynı alanlar olduğu düşünülerek yakınlaşma meydana gelmiştir. ABD'de yazılı kaynaklarda danışma ve danışma psikolojisinin Counseling/Counseling Psychology şeklinde gösterdiği ya da birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Buna karşın günümüzde ABD'de danışmanlık eğitimi ve danışma/danışma psikolojisi programları arasında sorunlar yaşanmaktadır. Her iki programın hangi fakültelerde ve bölümlerde verileceğine ilişkin yapılan tartışmalarda Murdock (1998) danışma psikolojisi eğitimi konseyine (council of counseling psychology training CPT) göre danışma psikolojisi programının eğitim fakültelerinde bir bölüm olarak yapılandırılmaları gerektiğini ileri sürmektedir. Murdock (1998) danışma psikolojisi, bireysel, eş, aile, grup, sistem ve organizasyondaki normal ve normal dışı gelişime, gelişimsel ve uyumsal bir açıdan bakar. Bu yapıya göre, danışma psikolojisinin içerdiği pratik, araştırmacı ve teorik yapı alanı eğitimini oluşturur. Danışma psikolojisi eğitimi bilimsel-profesyonel bir model olarak düşünülebilir. Murdock'a (1998) göre danışma psikolojisi eğitimi, temel psikolojisi ve danışma psikolojisi özel teori, teknik ve becerilerini birleştiren bir eğitimidir.

Murdock (1998) makalelerinde danışma psikolojisi bölümünde 2 tür ders bulunduğunu belirtmektedir. Bunlar;

1.)Psikoloji temelli dersler

a)Davranışın biyolojik temelleri b)Davranışının bilişsel duygusal temelleri c)Davranışın sosyal temelleri d)İnsan gelişimi e)Bireysel

farklılıklar f)Psikoloji tarihi ve sistemi g)Araştırma metotları ve yöntemleri, psikometri

2).Danışma psikolojisi temelli dersler

a)Danışma psikolojisinde profesyonel konular (yasa, etik) b)Danışma psikolojisi teori ve teknikleri c)Uygulama ve ilişki eğitimi d)Psikolojik ölçme e)Mesleki gelişim ve danışma f)Konsültasyon g)Program değerlendirme h)Süpervizyon

Murdock'ın görüşlerini destekler nitelikte Dixon (1997) psikolojik danışma ve danışma psikolojisinin psikolojinin alt alanlarından olduğunu, ABD'deki 10 psikoloji kitabında psikolojik danışma ve danışma psikolojisinin psikolojinin alt alanları olarak gösterildiğini belirtmektedir.

Dixon (1997) psikolojik danışma (Counseling) programının master (bilim uzmanlığı) derecesinde (doktora derecesinde değil) bir psikoloji alanı olarak psikoloji kitaplarında gösterildiğini vurgulamakta ve psikolojik danışmanın evlilik (Marital) mesleki (Vocational), rehabilitasyon ve uyuşturucu bağımlılığı danışmanlığı (Rehabilitation and drug Counselors) olarak ayrıldığını söylemektedir.

Altekruse (1991) Danışmanlık eğitimi ve danışma psikolojisi doktora programlarının benzerliklerinin çok fazla olduğunu belirtiyor ve bu benzerlikleri şöyle ifade ediyor.

1. Her iki programda önleyici/gelişimsel modellerdir
 2. Tarihsel öncüleri aynı kişiler alan programlardır
 3. Her iki programında profesyonel organizasyonları aynıdır (AACD=American Association for Counseling and Development ve APA).
 4. Her iki programda çoğunlukla eğitim fakültelerinde yapılmıştır.
- Altekruse (1991) Bu iki programın farklılıklarını da şöyle ifade eder.

Danışmanlık Eğitimi Programı (Counselor Education)

1. Bu program danışma ve ilişkili eğitim programları onay konseyi (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Program (CACREP) tarafından onaylanır (akredite edilir).

2. Master (bilim uzmanlığı) seviyesinde psikolojik danışma (counseling) olarak, doktora seviyesinde danışman eğitimi (Counselor education) olarak onaylanır.

3. Danışmanlık eğitimi (counselor education) profesyonel organizasyonu danışman eğitimi ve süpervizyon derneğidir (ACES, Association Counselor Education and Supervision) ve AACD'nin bir şubesidir.

4. Doktora düzeyindeki eğitim danışman eğitimi (counselor education) öğrenimlidir.

5. Danışmanlık eğitimi mezunu okul danışmanı (School Counselor) unvanı alır.

Danışma Psikolojisi

1.)APA tarafından onaylanır (akredite edilir) 2.)Doktora eğitimidir 3.)APA'nın onyedinci şubesi danışma psikolojisidir 4.)Doktora eğitimi psikolojik danışma (counseling) eğitimi üzerinedir.

Altekruse'a (1991) göre danışma psikolojisi bir uygulayıcı (practitioner) derecesiyken, danışmanlık eğitimi (counselor education) bir öğrenim (training) derecesidir. Altekruse (1991) ABD'de danışmanlık eğitiminin bir bilim uzmanlığı derecesi olduğunu, danışma psikolojisinin ise doktora seviyesinde bir eğitim olduğunu vurgulamaktadır.

Altekruse'a (1991) göre danışmanlık eğitimi (counselor education) programı 1980'lerde psikolog unvanına sahip olmak isteyenler tarafından açılmış ve tercih edilmiştir. Ancak 1990'larda bu alan açık bir görünüm çizmemektedir.

Maples'a (1998) göre de danışma psikolojisi eğitimi doktora düzeyinde bir eğitimidir. Danışmanlık eğitimi programı danışma psikolojisine geçiş için kullanılmıştır. Maples 1983 den bu yana danışmanlık eğitimi programlarının azaldığını buna karşın APA tarafından akredite edilen danışma psikolojisi programının sayısının 37 den 1995 de 65 yükseldiğini belirtmektedir.

Maples (1998) yaptığı çalışmada danışma (counseling) temelli eğitimde 14 ayrı alan bulunduğu vurgulamaktadır. Bu alanlar, okul danışmanlığı, psikolojik danışma (counseling), danışmanlık eğitimi, toplum danışmanlığı, okul/toplum danışmanlığı, danışma psikolojisi, aile danışmanlığı, rehabilitasyon danışmanlığı, kültür uzmanı, agency danışmanlığı ve program koordinatörlüğüdür. Bu alanlarda yüksek lisans programları açılmaktadır.

Bermak (1997) 1993' den 1996' ya doğru bakıldığında 65 olan danışmanlık eğitimi bölümünün 45'e düştüğü belirtmektedir.

Maples (1998) 1995'den 1997'ye kadar 3 yıllık süreç içinde yaptığı çalışmalarda danışmanlık eğitimi programının daha kaliteli ve belirgin unvanlı olarak okul danışmanlığı adıyla düzenlenebileceğini ifade etmektedir.

Thomas (1991) ise danışmanlık eğitimi ve danışma psikolojisi arasındaki farkın sadece politik ve anlamsal (semantik) olduğunu özde her iki programın farklı olmadığını vurgulamaktadır.

Danışman eğitimi ve danışma psikolojisi programlarıyla ilgili Rogers'ın (1998) yaptığı bir çalışmada 84 danışmanlık eğitimi ve danışma psikolojisi programlarının eğitim programlarının % 66 oranında birbirleriyle benzerlik olduğu görülmüştür. Rogers (1998) her iki programın bir bölüm altında bulunmasını isteyenlerin oranının % 83 olduğunu belirtmektedir.

Hanna ve Bermak(1997) psikolojik danışma (counseling) teriminin iki yönlü kullanıldığını söylemektedirler. Birincisi Uppercose (üst durum) "c" bu profesyonelliği tanımlamaktadır. Lowercose (alt durum) aktivite olarak danışmayı ya da bu alandaki uygulamayı tanımlamaktadır. Danışmanlık eğitimi terimi sanki danışmanların eğitildiği bir akademik yeri (danışmanların eğitildiği yer) ifade etmektedir. Bu terim zaten var olan kavram kargaşasının daha da artmasına neden olmaktadır.

Hanna ve Bermak (1997) danışman (counseling) teriminin ACA tarafından sınırının çizilmediğini vurgulamaktadırlar. Danışma (counseling) terimi farklı anlamlarda ve biçimlerde kullanılabilir. Örneğin klinik ve danışma psikologu, sosyal çalışmacı, okul danışmanı, rehabilitasyon danışmanı, aile ve evlilik danışmanı, toplum danışmanı, akıl sağlığı danışmanı ve psikiyatrist. Danışman eğitimi (counselor education) danışma yapan kişi anlamında kullanıldığında bu alanların hepsi danışma yaptığına göre bunların eğitiminden mi bahsedilmektedir? Danışman eğitimi (counselor education) danışmanın eğitimi (education of counselor) midir? Danışman eğitimi ile hangi danışmanlıktan bahsedilmektedir?

ABD’de günümüzde psikolojik danışma (counseling) danışma psikolojisi ve psikoloji arasında bir kimlik kargaşası yaşanmaktadır (Hanna ve Bermak 1997). Hanna ve Bermak danışmanlık eğitimi ve danışma psikolojisinin çoğunlukla eğitim fakültelerinde yapıldığını ve APA tarafından onaylandığını ifade etmektedirler. “Bu programların bir kısmının eğitim fakültelerinde, bir kısmının da psikoloji bölümlerinde bulunmasının sorunun karmaşık ve duyarlı hale gelmesine neden olmaktadır” demektirler (Hanna ve Bermak, 1997. ss..13).

Hanna ve Bermak (1997) psikolojik danışmanın APA ile uzun zamandır yakın bir ilişkisi olduğunu 1946 da psikolojik danışma ve rehberliğin (counseling and Guidance) APA’nın 17. ci şubesi olduğunu belirtiyorlar. 1953 de psikolojik danışma ve rehberlik şubesinin ismi okul danışmanlığı iken ve diğer üyelerinin bir kısmının karşı çıkışlarına rağmen ismi danışma psikolojisi olarak değiştirilmiştir. Amerika’da 1953 de Amerika öğrenci kişilik hizmetleri derneği (American College Personnel Association (ACPA) ve ulusal mesleki rehberlik derneği (National Vocational Guidance Association (NVGA) adlı iki dernek daha faaliyeteydi ve bu derneklerin APA ile bir bağlantıları yoktu. Bu iki dernek 1952’de Amerika kişilik hizmetleri ve rehberlik derneği (Amerikan Personnel and Guidance Association (APGA) ismiyle birleşti. APGA daha sonra 1956’da Amerika danışma ve gelişim derneği (Amerikan Association of Counseling and Development (AACD) adını aldı. Bu dernek en son 1990’da Amerika danışmanlar derneği (American Counseling Association ACA) adını alarak halen faaliyetlerini sürdürmektedir.

Zimpfer (1996) 1985-86 ve 1990-1991 yılları arasında danışman eğitimi ve danışma psikolojisi mezunlarının çalışma alanları ve yıllık gelirleriyle ilgili olarak yaptığı çalışmada şu sonuçları elde etmiştir.

<u>Çalışma alanları</u>	<u>1985-86</u>	<u>1990-91</u>
Özel merkezler	% 13.6	% 30.0
Kolej ve üniversite (öğ.üy)	% 25.4	% 22.8
Okullarda	% 12.4	% 13.3
Hastanelerde	% 14.1	% 13.3
<u>Gelir Düzeyi</u>	<u>1985-86</u>	<u>1990-91</u>
10-25 bin dolar	% 40.3	% 5.9
25-50	% 39.4	% 55.2
50-75	% 2.3	% 22.2
75-100	% 0.5	% 7.5
100+	% 0.9	% 5.0

Bu sonuçlar incelendiğinde (her iki program birlikte kabul edilmiştir) özel merkezlerde çalışanların oranının arttığı diğer çalışma alanlarında belirgin bir artma ya da azalma olmadığı görülmektedir. Yıllık kazançları açısından bakıldığında ise 1985-86 yıllarında ağırlıklı olarak 50 bin dolara kadar olan gelir düzeyinin 1990-91 yıllarında 50 bin doların üzerine çıktığı görülmektedir. Bu durum psikolojik danışmanın önemli derecede beğenilen, kabul edilen ve istenilen bir meslek olma konusunda hızlı adımlarla ilerlediğini göstermektedir.

Türkiye’de PDR İle İlgili Tartışmalar

Ülkemizde 1980’li yıllarda psikolojik danışma hizmetlerini “rehberlik” dersi almış “Rehber öğretmen” olarak atanan kişiler yapmaya başlamışlardır. Rehber öğretmenler, öğretmen kökenli kişiler olması nedeniyle psikolojik danışma hizmetlerini öğüt verme, bilgi verme, izleme, değerlendirme, denetleme ve bir kılavuz olarak doğruyu, iyiyi gösterme, benimsetme işlevlerini yerine getirme olarak yapmışlardır (Özoğlu,1986). Özoğlu bu durumun psikolojik danışmayı öğrencilerin bir ders olarak algılamalarına neden olduğunu belirtir. Bu algının psikolojik danışmanın yanlış anlaşılma ve yönlendirmesine neden olduğu bugün ülkemizde PDR uygulamalarıyla gözlenmektedir.

Türkiye’de PDR alanından mezun olup MEB görevlendirilen kişilere “rehber öğretmen” unvanının verilmesi Özoğlu’nda vurguladığı gibi PDR hizmetlerinin meslek yeterlilik ve görevleriyle bağdaşmayan bir meslek kimliğinin oluşmasına neden olmaktadır. PDR alanının yurtdışındaki mesleki eğitimine verilen unvanlarına bakıldığında psikolojik danışma ağırlıklı bir eğitim verildiği ve mezunlara da psikolojik danışman (Counselor), okul danışmanı (school counselor), danışma psikologu (counseling psychologist) unvanlarının verildiği görülmektedir. Ülkemizde kullanılan “rehber öğretmen” unvanının PDR eğitimi veren yurtdışındaki ülkelerde kullanılmadığı görülmektedir.

Kuzgun (1991) 1989’da YÖK tarafından PDR mezunlarına “rehber öğretmen” unvanının verilmesinin okul yöneticisi ve öğretmenlerin bu elemanları kabullerini kolaylaştıracağı düşüncesi ile verilmesinin desteklendiği ifade etmektedir. Kuzgun (1991) “Bu gerçek göz önüne

alındığında rehber öğretmenlik iletişimi kolaylaştırıcı bir unvan olarak görülebilir” düşüncesindedir. Kuzgun (1991) bu unvanın sakıncalarına da dikkat çekmekte ve “rehber öğretmen unvanı yapılan işlerin psikolojik niteliğini çağrıştırmamaktadır” demektedir.

Kuzgun’un rehber öğretmen unvanıyla ilgili olumlu ve olumsuz algılanması görüşlerine ilave olarak ABD de PDR eğitimi görenlere psikolojik danışman (counselor) unvanı verildiğini, PDR hizmetlerini okullarda veren kişilere de okul danışmanı (school counselor) unvanı verildiğini belirtmesi (Kuzgun,1991) “rehber öğretmen” unvanının alanı temsil etmekten uzak ve yanlış bir unvan olduğu görüşünü desteklemektedir.

Ülkemizde bazen birbirlerinin yerine kullanılan, bazen ayrı olduğu iddia edilen psikolojik danışma, danışma psikolojisi tartışmalarına bakıldığında, yurtdışında olduğu gibi farklı algıların olduğu görülmektedir. PDR mi? RPD mi? Eğitimde Psikolojik Hizmetler mi? Psikolojik danışma mı? Danışma psikolojisi mi? Sorularını farklı uzmanların yanıtlarıyla irdeleyecek olursak;

Bakırcıoğlu (1982, s.5) rehberlik ve psikolojik danışma adlı kitabında “bu kitabımda rehberlik sözcüğü psikolojik danışma kavramını dile getirmek üzere kullanılmıştır” demektir.

Kuzgun (1991) rehberlik ve psikolojik danışma alanında psikoloji temelli yoğun bir bilgi ve beceri içerikli program uygulandığını vurgulamaktadır.

Danışma psikolojisinin asıl odak noktası, ciddi sorunları olan kişilerden çok hafif sorunları olan kişilerin gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Günümüzde danışma psikolojisi daha çok doktora düzeyinde bir eğitim gerektirmektedir (Nelson-John, 1995).

1970 yılında VII. Milli Eğitim Şurasında rehberliğin ortaöğretimin çeşitli programlarına, üniversiteye, mesleğe yöneltme etkinlikleri (Özguven,1999) olarak ifade edilmiş olması PDR hizmetlerinin sadece mesleki danışma işleviyle sınırlanmasına ve günümüzde de devam ettiği üzere çoğunlukla mesleki danışman olarak algılanmasına neden olmaktadır. Okullarda görevli bir çok psikolojik danışmandan öğrencilerin mesleki tercihlerine yardımcı olacak kişi olması beklenmekte ve rehberlik programları buna göre oluşturulmaktadır.

1950’li yıllarda ülkemizde başlayan PDR hizmetleri okullarda mesleğe yöneltme, Rehberlik Araştırma Merkezi ise zeka testleri yoluyla zeka düzeyini belirleme amacıyla oluşturulmuş ancak dünyadaki gelişime ayak uydurulamamıştır. Yurtdışında gerek mesleki örgütlenme, gerek mesleki eğitim yapılması, gerek mesleki eğitim programları psikolojik danışma ağırlıklı bir yön izlerken, ülkemizde halen 1950’ li yıllardaki meslek örgütlenmesi, mesleki yapılanma ve mesleki eğitim programlarının çıktığı noktada bulunmaktadır. Bu çıkış noktasını Özguven (1999, Ss.415) şöyle ifade etmektedir. “Daha sonraki şuralar rehberlik hizmetlerinin uygulanması, yaygınlaştırılması, mesleki rehberlik yapılması, seçmeli dersler aracılığı ile öğrencilerin ilgi alanlarına, meslek ilgileri yolu ile de mesleğe yöneltme

faaliyetlerine ilişkin yöntemlere ve personel yetiştirme çabalarına yöneltmiştir”. Özgüven (1999) beş yıllık kalkınma planlarında da rehberliğin mesleğe yöneltme faaliyeti olarak algılandığını da ifade etmektedir.

PDR'nin gelişim sürecine bakıldığında rehberlikten Psikolojik danışmaya doğru bir gidişin olduğu Özgüven tarafından da vurgulanmaktadır (Özgüven,1999).

Özgüven(1999) Eğitimde Psikolojik Hizmetler adının PDR alanından daha çok eğitim öğretiminin psikolojik temelleri ve derslerin öğretilişinde psikolojiden yararlanma gibi “eğitim psikolojisi” konularını hatırlattığı ve PDR konusunu yansıtmadığı için uygun bir isim olmadığı kanısındadır.

PDR eğitiminin yurtdışındaki gelişmelere paralel bir eğilim göstermemesinde PDR disiplin alanının farklı bölüm ya da program adlarıyla açılmış olmasının katkısı vardır. Özgüven'in bu konudaki görüşü de bu saptamayı desteklemektedir. Özgüven (1999,s.423) EPH programlarının önemli bir bölümünde daha önceki yıllarda eğitim bilimleri bölümü (EBB) programlarında okutulmakta olan derslerin çoğu PDR programlarının bir dersi imiş gibi anabilim dallarının mevcut öğretim elemanları tarafından okutulmaya devam etmiş. Özel alan dersleri için öğretim elemanı sağlanamadığı için eğitim bilimleri bölümüne bağlı PDR anabilim dalı programlarının bağımsızlaşmış ayrı ve farklı bir program haline gelemediğini vurgulamaktadır. Kanımca mesleğin günümüz uygulamalarındaki tehlikelerden biri PDR'nin eğitim bilimleri bölümü (EBB) olarak anılması, bilinmesi ve aynı tutulmasıdır.

PDR alanının sadece MEB bağlı okullarda Psikolojik danışman yetiştirmekle sınırlanmasının günümüzde Psikolojik danışmanların çalıştıkları alanların genişlemesi nedeniyle yetersiz kaldığı vurgulanmaktadır (Özgüven, 1999). Yurtdışında PDR'nin çalışma alanlarının sadece eğitimle sınırlandırılmadığı ve uygulamanın da geniş bir yelpazede olduğu görülmektedir.

Doğan (1996) PDR alanıyla ilgili olumsuz sayılabilecek bazı gelişmelerden birisini 1982 yılında çıkartılan 2547 sayılı yüksek öğrenim kanunu ile psikolojik danışma ve rehberlik alanının “Eğitimde Psikolojik Hizmetler” anabilim dalı içinde bir bilim dalı olarak yer almasını görmektedir. Bir diğer olumsuz gelişmeyi de Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1985 yılından itibaren okullarda PDR hizmetlerini yürütmek üzere görevlendirdiği personeli “Rehber Öğretmen” unvanı ile ataması olarak belirtmektedir.

Doğan(1996) aynı makalesinin öneriler kısmında ise PDR'nin Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütünde özel eğitim hizmetlerinden ayrı bir birim olarak yapılandırılmasını, rehberlik araştırma merkezlerinin özel eğitim merkezleri olmasını, buna karşın PDR hizmetlerinin bu hizmetlerden ayrı ve bağımsız olarak örgütlenmesini, PDR lisans programlarından mezun olanlara Psikolojik Danışman unvanı verilmesini önermektedir.

Ülkemizdeki PDR ile ilgili eleştiri ve öneriler incelendiğinde bir çok uzmanın PDR'nin ayrı bir bölüm olması, PDR'nin psikoloji temelli bir bölüm olduğu,

PDR mezunlarına Psikolojik danışman veya Danışma Psikologu unvanı verilmesi gerektiği gibi temel konularda hem fikir oldukları görülmektedir.

ÖNERİLER

1. PDR, bilim dalının ismi “Psikolojik danışma” ya da “Danışma Psikolojisi” olarak değiştirilmelidir. Böylece mesleki kimlik sorunu önemli ölçüde çözümlenecektir.
2. PDR, eğitim bilimi olmadığı için böyle bir bilim dalının içinde değil, kendi başına bağımsız bir bilim dalı olarak bölüm kimliği ile “Psikolojik Danışma Bölümü” veya “Danışma Psikolojisi Bölümü” olarak yapılmalıdır.
3. PDR lisans eğitimi programları çok amaçlı olarak hazırlanmalıdır. PDR alanının çalışma alanlarının tamamı dikkate alınarak eğitim programları düzenlenmelidir.
4. Milli Eğitim Bakanlığı’nda psikolojik danışmanlarla ilgili yanlış ve çağdışı unvan ve özlük hakları uygulamalarının değiştirilmesi için zaman kaybetmeden dernek tarafından yasalara yönelik bir tarama yapılmalı ve çağdaş uygulamalara paralel değişikliklerin uygulanması için çalışmalar başlatılmalı ve kararlılıkla takip edilmelidir. Bunun için dernekte bu işlerle sorumlu olacak bir komite kurulmalıdır.
5. PD lisans üstü eğitimi uzmanlık alanlarına yönelik olarak yeniden yapılmalıdır. Yüksek lisans programlarından mezun olanlara da mezun oldukları alanla ilgili unvanlar diplomalarına yazılı olarak verilmelidir. Bu konuyla ilgili değişiklikler için sürekli YÖK ile temas içinde bulunacak bir komite oluşturulmalıdır.
6. Psikolojik danışma lisans eğitimin bitirenlerin diplomalarına “Psikolojik Danışman” olarak Psikolojik Danışma bilim dalından mezun oldukları yazılmalıdır.
7. Psikolojik danışma ve özel eğitimin birbirinden farklı alanlar olması nedeniyle, özel eğitim verilmesine yönelik dersler programlardan çıkartılmalıdır. Psikolojik danışmanların özel eğitmen gibi algılanması ve bu tür işlerde çalışma yapmalarına sınırlama getirilmelidir.
8. Psikolojik danışmanlar için danışmanın görev ve sorumluluklarıyla ilgili (bu çalışmada sınırları belirlenmiş biçimde) bir el kitabı dernek tarafından çıkartılmalı ve PDR öğrencileri ile bu alanda çalışanlara dağıtılmalıdır. Böylece meslek çalışanlarının görev ve sorumlulukları ile ilgili farklı yorum ve değerlendirmelerde bulunmaları ve dolayısıyla yanlış ve eksik tanıtım yapımları da engellenmiş olacaktır. Bu meslek alanının en büyük sorunu kamuoyunda meslekle ilgili yanlış kavramlar oluşturulmasıdır. Farklı insanlar PDR ile ilgili farklı bilgi ve düşüncelere sahiptir. PDR’nin ne olduğuna ilişkin fikir birlikteliği yoktur, zihinler karışıktır. Bu karışıklıkta mesleğe zarar vermektedir.
9. Farklı alanlardan mezun olanların Psikolojik danışman olarak görev yapmaları engellenmelidir. Bu kişiler algıladıkları psikolojik danışma kimliği ile çoğu zaman bu alana zarar vermektedirler.

10. Psikolojik danışma alanının meslekle ilgili doğru ve gerçekçi izlenimler yaratması için bu alanda yapılacak araştırmaların bu alana yönelik olmasına ve kamuoyunun gereksinimlerini de karşılayacak orijinal araştırmalara yer verilmesine özen gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

- Altekruse, M.K (1991).** “The Doctorate in Counselor Education and Counseling Psychology”. Counselor Education and Supervision. 30, 3, 178-182.
- Athabasca University (1998).** Undergraduate Program of Study of University Certificate in Counseling Women. www. Athabasca co/ faculties.
- Auburn University (1998).** Department of Counseling and Counseling Psychology of College of Education. www. Auburn. Edu/academic/education/depts.htm
- Bakırcı oğlu, R (1985).** Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: Bakırcı oğlu Yayınları.
- Ball State University (1998).** Department of Counseling Psychology and Guidance Services. www. Bsu. Edu/teachers/departments/cpsy/cpsy.html
- California State University (1998).** College. Schools. Department Programs Centers and Institutes. www. Csucnco. Edu/csaci.
- California State University of Long Beach (1998).** Department of Educational Psychology Administration and Counseling of College of Education. www. Csulb. Edu/eapsychg
- California State University of Los Angeles (1998).** Department of Administration and Counseling of School of Education. www. Coistatela. Edu/academic/aa/dept scn htm.
- Central Michigan University (1998).** Department Counseling and Special Services of College of Education and Human Services. www. Cmich. Edu/ ACA-UG. Html.
- Colorado State University (1998).** Department of Psychology of College of Natural Sciences. www. Colostate. Edu/Depts/Psychology/ under. htm.
- Depaul University (1998).** Department Human Services and Counseling of School of Education. Condor. Depaul. Edu/ educate/graduate/human sc.html.
- Dixon, D.N; Vrochopoulos, S (1997).** “Public İmage of Counseling Psychology: What Introductory Psychology Textbooks Say”, 25, 4, 674-683.
- Doğan, S (1996).** “Türkiye’de PDR alanında Meslek Kimliğinin Gelişimi ve Bazı Sorunları”. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 7, 2,
- East Carolina University (1998).** Department of Counselor Education Program of School of Education. Eastnet. Educ. Ecu. Edu/schafed/coad/coad. htm.
- Eastern Kentucky University (1998).** Department of Psychology of College of Social and Behavioral Sciences. www.eku. edu. Academics.

Eastern Michigan University (1998). Department of Leadership and Counseling of Graduate School of College of education. www. Emich. Edu/Public/Gradschool/Coldep. html.

Florida A&M University (1998). Graduate Degree Program of Counselor Education of Master of Sciences in Education. www. Famu. Edu/gds/degree. Html.

Florida Atlantic University (1998). Graduate Program of College of Education. www. Fau. Edu/gr-cat/edu. Htm

Florida International University (1998). Department of Educational Psychology and Special Education of College of Education. www. Fiu edu/ index. Html.

Florida State University (1998). Department of Human Services and Studies of College of Education. www. Fsu. Edu/ coe/ department/ deport. Links. Html.

Georgia State University (1998). Department Counseling and Psychological Services of College of Education. www. Gsu. Edu/ wwwcoe/depts/cpc. html

Georgetown University (1998). Department of Psychology of Graduate School of Arts and Sciences. www. Georgetown. Edu/grad/catalogue/Prog.../192 courses. Htm.

Gore, Jr; Paul, A; Murdock, N.C; et al (1998). “Entering The Ivory Tower: Characteristics of Successful Counseling Psychology Faculty Applicants”, Counselor Education and Supervision, 26, 4, 640-657.

Hanna, F.T; Bermak, F (1997). “The Quest for Identity in The Counseling Profession”, Counselor Education and Supervision, 36, 3, 194-206.

Indiana State University (1998). Counseling Psychology Program of Department of Counseling. Web. Indstate. Edu/soe/soecoun/agenhome. Html

James Madison University (1998). Graduate Catalog. www. Jmu. Edu/ gradschool/ catalog/ 98/areas/areas.html

Kansas State University (1998). Graduate Catalog of Student Counseling and Personnel Services. www. Ksu. Edu/grad/catalog/scps. Htm

Kepeçoğlu, M (1985). Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Kuzgun, Y (1991). Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara: ÖSYM Yayınları.

Lehigh University(1998). Counseling Psychology Program. www. Lehigh. Edu/ ineduc/ cp/cpdesc. Html

Maples, M.F; Macori, D.P (1998). “The Counselor Educator Crunch Revisited: A Status Report “, Counselor Education and Supervision, 38, 1, 52-60.

Miami University (1998). Graduate School Academic Programs. www. Muohio. Edu/ graduate school/ gradschool88. Html

Michigan State University (1998). Department of Counseling, Educational Psychology and Special Education. Ed- web3. Educ. Msu. Edu/cepse/.

Mississippi State University (1998). Department of Counselor Education and Educational Psychology of College of Education. www. Msstate. Edu/web/acad. Htm.

Murdock, N.L; Alcorn, J; et al (1998). “Model Training Program in Counseling Psychology”, 26, 4, 658-670.

Nelson, R.N (1982). The Theory and Practice of Counseling Psychology (Çev:F. Akkoyun), Birmingham: Cassel Educational Limited.

New Mexico State University (1998). 1998-99 Graduate Catalog. www. Nmsu. Edu/gradcol/catalog.

North Carolina State University (1998). Colleges and Schools. [www. Ncsu. Edu/colleges-schools.html](http://www.Ncsu.Edu/colleges-schools.html)

Northeastern Illinois University (1998). Department Counselor Education of School of Education. [www. Neiu. Edu/ gdarcoll/catalog/councedu/councedu.htm](http://www.Neiu.Edu/gdarcoll/catalog/councedu/councedu.htm)

North Dakota State University (1998). Counseling Program of School of Education. [www. Ndsu. Nodak.. edu/instruct/dienslak/counsprog.htm](http://www.Ndsu.Nodak..edu/instruct/dienslak/counsprog.htm)

Özgüven, İ.E (1999). Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Sistem Ofset.

Özoğlu, S.Ç. (1986). “Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları”. Türk Eğitim Derneği. X. Eğitim Toplantısı, 1-29. Ankara: Şafak Ofset-tipo Matbaacılık.

Rogers, J.R; Gillwial, J.A; et al (1998). “Academic Hiring Policies and Projections: A Survey of Cacrep and APA- Accredited Counseling Programs”, *Counselor Education and Supervision*, 37,3,166-178

Sanfransisco State University (1998). Department of Counseling of College of Health and Human Services. [www. Sfsu. Edu/ deptpage/ acaddept. Htm](http://www.Sfsu.Edu/deptpage/acaddept.Htm)

Stanford University (1998). School of Educational Programs and Degrees. [www. Stanford. Edu/dept/suse/programs/programs-cont.html](http://www.Stanford.Edu/dept/suse/programs/programs-cont.html)

Texas A and M International University (1998). Graduate Programs of Master of Arts in Counseling Psychology of College of Arts and Humanities Degrees. [www. Tamiv. Edu/coah/degrees. Htm](http://www.Tamiv.Edu/coah/degrees.Htm).

The University of Alabama (1998). College of Education. [www. Ua. Edu/colleges. Html](http://www.Ua.Edu/colleges.Html)

The University Southern Mississippi (1998). College of Education and Psychology. [www. Depts. Usm. Edu/ edpsy/main/home. Htm](http://www.Depts.Usm.Edu/edpsy/main/home.Htm)

Thomas, K.R (1991). “Oedipal Issues in Counseling Psychology”. Journal of Counseling Development, 69, 203-205.

University of Alberta (1998). Department of Educational Psychology of Education Faculty. [www. ualberta. ca/ ualberta/ faculties/faconddept. html](http://www.ualberta.ca/ualberta/faculties/faconddept.html).

University of Arizona (1998). Academic Department and Programs. [www. Ed. Arizona. Edu/departs/depinto. Htm](http://www.Ed.Arizona.Edu/departs/depinto.Htm)

University of Arkansas (1998). Department of Educational Leadership, Counseling and Foundation of College of Education. [www. uark. edu/ coehp/academic.html](http://www.uark.edu/coehp/academic.html)

University of Calgary (1998). Education Faculty de Graduate Program. [www. Calgary. ca/ graduate prog/faculties](http://www.Calgary.ca/graduateprog/faculties).

University of California (1998). Graduate Programs in The School of Education. [www. Education. Ucr. Edu/ graded/psdsppsyour. Htm](http://www.Education.Ucr.Edu/graded/psdsppsyour.Htm)

University of California Santa Barbara (1998). Program in Counseling, Clinical and School Psychology. Education. [Ucsb. Edu/ ccspweb/](http://Ucsb.Edu/ccspweb/)

University of Central Arkansas (1998). Graduate Degrees and Programs. [Spo. Uco. Edu/graduate/degrees. Htm](http://Spo.Uco.Edu/graduate/degrees.Htm)

University of Central Florida (1998). Colleges and Their Departments. [www. Ucf. Edu/ departments/html/colleges. Html](http://www.Ucf.Edu/departments/html/colleges.Html)

University of Colorado of Denver (1998). Master’s Degrees Programs. [Soe. Cudenver. Edu/Mastersprograms.htm](http://Soe.Cudenver.Edu/Mastersprograms.htm)

University of Connecticut (1998) Counseling Psychology. www. Epsy. Uconn. Edu/ coun.htm

University of Houston (1998). Graduate Degree Programs. www. Uh. Edu/ gs/ programa.html

University of Iowa (1998). College of Education. www. Uiowa. Edu/ coe2/ divisions /programs.htm

University of Kentucky (1998). Graduate Degree Programs. www. Rgs. Uky. Edu/gs/gradprags. Html

University of Memphis (1998). Counseling, Educational Psychology and Research. www. Coe. Memphis. Edu/coe/cepr/cepr.html

University of Miami (1998). Graduate School. www. Edu/god/masterli.htm

University of Notre Dame(1998). The Graduate School. www. Nd. Edu/ gradsch/ degreesprograms/ soci.../psymenu.htm

University of Ottawa (1998). Education Faculty Graduate Program. www. Ottowa. ca/ graduate/faculties.

University of Pennsylvania (1998). Graduate School of Education www. Upenn. Edu/gse7Academics/ped/sccp.html

University of Phoenix (1998). Degree Programs. www. Uophx. Edu/uop/program.htm

University of San Francisco (1998). Department Counseling Psychology of the School of Education. www. Soe. Usfca. Edu/soe/cp/cp.html

University of Toronto (1998). Education Faculty Graduate Program. www. toronto ca/ graduate/faculties.

University of Victoria (1998). Graduate Program of Counseling Psychology at Education Faculty. www. Victoria. Ca/ graduate/ edu. Conpsy/ faculties.

YÖK/Dün. Bas (1996). Deneme Basımı.

Zimpfer, D.G (1996). “Five Year Follow up Doctoral Graduates in Counseling”, Counselor Education and Supervision, 35, 3, 218-230.